

BADANIE POTRZEB OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH BEZDOMNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM

Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska dla
Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
Warszawa, Łódź, 2023

Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
Jednostka Organizacyjna Samorządu Województwa Łódzkiego
91-302 Łódź, ul. Syczerska 8
tel.: 42 203 48 00, 42 203 48 01, fax: 42 203 48 17
e-mail: info@rcpslodz.pl; www.rcpslodz.pl

Przedmiot badania

Odtworzenie obrazu potrzeb osób z doświadczeniem bezdomności oraz poziomu ich zaspokojenia poprzez usługi społeczne w województwie łódzkim.

Cel badania

Zgromadzenie wniosków i rekomendacji popartych metodą naukową na rzecz zaplanowania wsparcia zaspokajającego zidentyfikowane potrzeby.

Kontekst teoretyczny

- Klasyfikacja potrzeb Abrahama Masłowa (1943),
- Bezpieczeństwo ontologiczne (Giddens, 1991)
- Markery domu zaspokajającego potrzebę bezpieczeństwa ontologicznego (Padgett, 2007)
- Konceptyjna trójdomenowa definicja bezdomności FEANTSA (Edgar i in., 2004)
- Operacyjna typologia bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego ETHOS-PL (FEANTSA)

Metodologia

Analiza jakościowa indywidualnych wywiadów pogłębionych z ekspertami przez doświadczenie – osobami o różnej płci, wieku, znajdującymi się w różnych sytuacjach mieszkaniowych: na ulicy, w miejscach niekonwencjonalnych, placówkach zbiorowych, mieszkaniach treningowych i lokalach miejskich na terenie całego województwa.

WYNIKI BADANIA

Braki w zaspokojeniu potrzeb

Uczestnicy badania odczuwali braki w zaspokojeniu potrzeb we wszystkich obszarach określonych przez Masłowa i dodatkowych: przeżycia, bezpieczeństwa fizycznego, afiliacji, szacunku i uznania, samorealizacji, bezpieczeństwa ontologicznego, samostanowienia, posiadania pracy i środków do życia, równego traktowania i posiadania domu.

Cele i pomysły na realizację

Uczestnicy badania mieli cele m.in. „wyrwanie się” z bezdomności, samodzielne zamieszkanie, znalezienie pracy i lepszych dochodów (żeby mieć mieszkanie), zadbanie o zdrowie, zachowanie abstynencji, znalezienie bliskiej osoby, wakacje. Ich pomysły na realizację były nierealistyczne: cele były złożone a oni nie umieli rozłożyć ich osiągania na mniejsze kroki, nie identyfikowali swoich mocnych stron i barier dla ich osiągnięcia.

Zdrowie

Uczestnicy badania mierzyli się z kryzysami zdrowia psychicznego, nie zdając sobie sprawy, że doświadczane trudności i cierpienie mogły być związane z chorobą m.in. negatywnymi doświadczeniami dzieciństwa czy traumą, a nie ich winą i niezastępowaniem na dobrostan.

Jedyny sposób łagodzenia cierpienia jaki byli w stanie sobie zapewnić polegał na sięganiu po szkodliwe, uzależniające substancje psychoaktywne. Pragnęli osiągnąć abstynencję, ale nie byli w stanie podjąć takiej decyzji. Mieli problemy ze zdrowiem fizycznym, posiadali wiele poważnych dolegliwości będących konsekwencją życia bez domu.

Zaspokajanie potrzeb

Uczestnicy badania zaspokajali swoje potrzeby w oparciu o własne strategie, co przeważało w obszarach bezpieczeństwa fizycznego, ontologicznego, samostanowienia i zdrowia psychicznego, pomoc instytucji co dominowało w obszarach zdrowia fizycznego i przeżycia oraz pomoc zwykłych ludzi. O dostępnej pomocy dowiadywali się z różnych źródeł rzadko trafiając na jedno, w którym mogli uzyskać aktualną informację o pełnej ofercie.

Dom

Według uczestników badania dom to miejsce, w którym przebywa się z bliskimi, można z nimi rozmawiać swobodnie, mieć intymne relacje (seks), panuje miła atmosfera, spokój i jest się niezależnym od pomocy innych. Dom w sensie fizycznym jest skromny: jedno małe pomieszczenie (20m²), ciepłe, z możliwością przygotowania posiłku, umycia się, załatwienia potrzeb fizjologicznych, odpoczynku, przechowywania rzeczy, wyposażone w podstawowe instalacje i tanie w utrzymaniu. Ważna jest możliwość samodzielnego decydowania o tym, kiedy i co się robi oraz w jaki sposób radzi się sobie z kryzysami zdrowotnymi.

Bezdomność „na ulicy” oznacza całkowity brak bezpieczeństwa ontologicznego - dla nikogo życie w takich warunkach nie stanowi pożądanego stylu życia pozwalającego czuć się wartościowym człowiekiem.

Czasami schronisko dla bezdomnych może być „drugim domem”, który zaspokaja potrzebę domu, ale tylko dlatego, że nie ma alternatywy.

REKOMENDACJE

Strategia kompasu

Strategia kompasu polega na zdefiniowaniu celu zmiany, wskazaniu kluczowych wartości jako drogowskazów zmiany, zbudowaniu sieci interesariuszy, którzy w ramach współpracy i wymiany doświadczeń wypracują konkretne rozwiązania organizacyjne w oparciu o swoje doświadczenie i znajomość lokalnego kontekstu. (Demos Helsinki, 2022).

Wartości „Najpierw mieszkanie” i deinstytucjonalizacja usług społecznych

Wnioski z badania i w konsekwencji zaproponowane rekomendacje są spójne z podejściem „Najpierw mieszkanie”/Housing First i jego kierunkowymi wartościami: wspieranie poprzez relację, mieszkanie jako prawo, decydowanie, adekwatność wsparcia do diagnozy stanu zdrowia oraz uczestnictwo w społeczności. Rekomendacje są także spójne z ideą deinstytucjonalizacji usług społecznych.

Wojewódzki Plan Zakończenia Bezdomności

Wprowadzenie rekomendacji wymaga stworzenia wojewódzkiego planu mającego źródło w Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej, stanowiącego dokument skoncentrowany stricte na potrzebach osób z doświadczeniem bezdomności znajdujących się w różnych sytuacjach mieszkaniowych. Plan powinien stanowić rozwinięcie i doprecyzowanie Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji.

REKOMENDACJE - DROGOWSKAZY

Schronienie dla przeżycia

Zapewnienie bezpiecznego interwencyjnego schronienia pozwalającego zaspokoić potrzeby przeżycia i bezpieczeństwa oraz tymczasowego schronienia pozwalającego zaspokoić potrzeby przeżycia, bezpieczeństwa i afiliacji dla osób nieradzących sobie z utrzymaniem abstynencji od substancji psychoaktywnych.

Mieszkanie – źródło utrzymania – wsparcie

Jednoczesne zapewnienie możliwości gospodarowania w samodzielnym lokalu, źródła utrzymania oraz profesjonalnego wsparcia w funkcjonowaniu.

Wspieranie przez relację

Zapewnienie wsparcia w zaspokajaniu potrzeb i realizacji celów poprzez zbudowanie bezpiecznej relacji wspierającej. Osoba wspierająca jest zawodowo przygotowana do pracy z osobami w kryzysie bezdomności i zdrowia psychicznego, posiada postawę charakteryzującą się zaangażowaniem i wiarą w potencjał do zmiany osoby wspieranej, nie ocenia i nie narzuca własnych rozwiązań.

Decydowanie i odpowiedzialności za decyzje

Osoby wspierane mają przestrzeń do podejmowania własnych decyzji, są wspierane w rozumieniu ich konsekwencji i braniu za nie odpowiedzialności.

Specjalistyczne wsparcie

Zapewnienie dostępu do wsparcia adekwatnego do stanu zdrowia m.in. zdrowia psychicznego, w ramach usług świadczonych z tytułu bezdomności („dla ludzi bezdomnych”) oraz usług ogólnego dostępu.

Uczestnictwo w społeczności lokalnej

Realizacja prawa do życia w społeczności i korzystania z usług społecznych dostępnych w środowisku.

DOBRE PRAKTYKI

- „Najpierw mieszkanie” z zespołem terapeutycznym i indywidualnej asystentury
- „Kroki do domu”
- Indywidualne plany działania
- Psychologically Informed Environments
- Trauma Informed Care
- „Ambiwalencja” – mobilne wsparcie dla lokatorów mieszkań miejskich z doświadczeniem bezdomności
- Drop-in bezpieczna przestrzeń
- Centralny Punkt Integracji
- Streetworking oparty na relacji
- Karta Praw Osób z Doświadczeniem Bezdomności

DZIAŁANIA NA RZECZ WDROŻENIA

Pilotaż dwóch rodzajów usług zapewniających schronienie dla osób doświadczających bezdomności nieradzących sobie z utrzymaniem abstynencji od substancji: schronienie interwencyjne krótkoterminowe oraz schronienie tymczasowe zapewniające minimum prywatności.

Szkolenia dla pracowników instytucji udzielających wsparcia z tytułu bezdomności w zakresie metody „Najpierw mieszkanie”, dialogu motywującego, redukcji szkód w leczeniu uzależnień i traumy.

Wymiana doświadczeń między pracownikami instytucji udzielających wsparcia z tytułu bezdomności poprzez wizyty studyjne w Polsce i zagranicą oraz staże.

Analizy prawne w zakresie podstawy prawnej (innej niż Ustawa o pomocy społecznej) dla zakazu przebywania w placówkach dla osób bezdomnych znajdujących się pod wpływem alkoholu oraz analiza spójności nowych przepisów dot. mieszkań treningowych i wspomaganych z rekomendacjami z badania.